

OYANIW DÁWIRI AVANGARDIST KOMPOZITORÍ KARLO DJEZUALDO

Ózbekstan Mámleketlik Konservatoriyası Nókis filiali
“Ulitma kásiplik hám social-gumanitar panler” kafedrası
“Kórkemónertanıw” bóliminiń
*2-basqısh studentı: **Dauletbaeva Gúlxumar***
*Ilimiy basshı: **Charshemov Jamil***

Аннотација: Бул мақалда уллі италян композитори Карло Джезуалдо де Венозаниń óмир байанı hám dóretiwshiligi. Sonya-aq nege onı óz dáwriniń avangardist композитори деп атılıwınıń себеплерин кóрип, тalıwлап shıǵılǵан.

Таянıш sóзлер: композитор, Джезуалдо, граф, авангардизм, мадригал, мотет.

Аннотация: В этой статье идет речь о великом итальянском композиторе Карло Джезуальдо де Веноза. О его жизни и творчестве, а также анализируется причины почему его называют композитором-авангардистом своего времени.

Ключевые слова: композитор, Джезуальдо, граф, авангардизм, мадригал, мотет.

Анотацион: This article is about the great Italian composer Carlo Gesualdo de Venosa. About his life and work, and also analyzes the reasons why he is called the avant-garde composer of his time.

Key words: composer, Gesualdo, count, avant-garde, madrigal, motet.

Италян музика máдениyatınıń Ренессанс dáwirinen Барокко dáwirine ótiwde композиторларdıń stillik ózgeriwi júz бeredi. XVI ásirдиń ақırı hám XVII ásirдиń басlarında Италиyalıq мадригал xроматизмин engiziw nátiyjesinde jańa басqıshqa iye boldı. Diatonikada jaylasqan kórkem ónerдиń полифониясына qарсы, úlken kóterilis басlanadı, бул bolsa óz gezeginde opera hám oratoriya payda bolıwına tiykar saldı. Bunday jedel evolyusiya Chipriano de Pope, Джезуалдо di Venoza, Oracio Vekki, Klaudio Monteverdi sıyaqlı innovciyalıq dóretiwshiler tárepinen qollap-quwatlanıp kelindi. Usı композиторлардиń biri Карло Джезуалдо haqqında sóz etsek.

Карло Джезуалдо da Venoza¹ италян композитори болıp, tariyxta ózgeshe xроматикалық stilde jazılǵан мадригаллардиń avtorı болıp tanılǵан. Onıń dóretiwshiliginen aldın óмир байанı haqqında ayıp ótiw orınlı деп oylayman, sebebi onıń biografiyası kóplegen muzıkatıwshılardı házirgi waqıtqa shekem oylandıratuǵında qızıqlı hám sırlı болıp tabıladı.

¹ Venoza- Italiya komunnası болıp, Potenc administraciyalıq orayına tiyisli Bazilikat aymaǵında jaylasqan.

Karlo Djezualdo 1566 jılı 8-mart sánesinde, ayırım dereklerge kóre 1560-1561 jıllarda tuwılǵan degen pikirlerde júrgiziledi. Karlo Venozá komunnasınıń quralı Fabricio II Djezualdo (1537-1593) shańaraǵında dúnyaǵa keledi. Karlo Djezualdo shańaraǵında eń kishi perzenti, odan úlkenleri Luidji(1564-1584), Izabella(1564-1612), Vittoriya (1565-1577.j.) edi.

Professional muzikalıq tálim almaǵanı menen kishkene Karlo lyutnya, klavesin hám gitara ásbapların shertiwdi bilgen. Kompoziciya sabaqların Pomponiya Nennadan aladı. Úlken aǵası Lyuidjidiń ań waqtında baxıtsız óliminen soń jalǵız miyrasxor bolıp, taxttı, atasınıń jetiskenlikleri hám Venozanı basqarıw wáziypası Karloǵa qaladı.

1586-jılı ol aǵayın, ózinen bir eki jas úlken ajapası Mariya d'Avlosqa úylenedi. Aradan eki jıl ótip, yaǵnıy 1588-jılı Djezualdonıń Emanuel atlı balası dúnyaǵa keledi. Oǵan qaramay Djezualdo ayeli Mariyanı biywapalıǵın sezedi hám onı hám onıń súyúkli yarın 1590-jıldın 17- oktyabr kúni óltiredi. Sol waqıttaǵı qaǵıydalarǵa kóre bul qatılıq Karlonıń titulına jarasa jazası berildi dep sanalıp, Karlo Djezualdoǵa hesh qanday shara kórilmeǵen.

Ákesi Fabricio II Djezualdo óliminen soń ol Venozanıń 3-quralı, di Koncanıń 7-grafı, di Djezualdonıń 12-sinori, di Mirabella, jánede Ispaniya grandı² boladı.

1594-1596 jılları ol A.Villant, Josken Depre, N.Vichentino, K.Rore jasap, dóretiwshilik qılǵan, sol dáwirde mádeniyat orayı bolǵan Ferrare qalasında jasadı. Tarkvato Tasso menen tanıs bolıp, onıń tekstine 10 madrigal dóretdi. Karlo Djezualdonıń dóretiwshilik stiline Ferraro sarayında isleytuǵın kompozitor Luccasko Luccaskiydiń tásiri salmaqlı. Bul kompozitor 1594-jılı óziniń 4-madrigallar kitabın Djezualdoǵa arnap dóretdi. Ferraro sarayında Luccaski Djezualdoǵa Vichentino tárepinen oylap tabılǵan muzikalıq ásbap arxiklavesindi shertiwdi úyretedi. Bul ásbap engarmoniyalıq hám xromatikalıq intervallardı atqarǵan waqıtta akkomponiment (jańapayshı) rolin atqarǵan. Ásbaptıń ózi házirgi kúnge shekem saqlanıp qalınbaǵan.

1594 jılı Karlo Djezualdo Ferraro qalasınıń belgili muzıka wákili Alfonso II d`Estenıń aǵayın sińlisi Leonara d`Estege úylenedi.

Karlo 1596-jıldan baslap Djezualdo sarayında jasap baslaydı hám saray kapellasın dúzedi. Kapella kóbinese Djezualdonıń dóretken shıǵarmaların atqaratuǵın bolǵan. Ómiriniń sońǵı dáwirin ol tek sarayda ótkeredi, sol dáwirde jasaǵan adamlar pikirinshe ol óziniń eń kishi balası óliminen soń psixologiyalıq jaqtan nawqaslanadı hám adamlar menen sáwbet qurıwdı toqtatadı.

Karlo Djezualdo dóretiwshiligi haqqında sóz etetuǵın bolsaq ol bes dawıslı madrigallardan 6 toplam (kitap) dóretken. Bunnan tısqarı onıń 1626-jılı Neapol qalasında baspadan shıqqan altı dawıslı madrigallar kitabı házirgi kúnge shekem saqlanıp qalınbaǵan. Birinshi hám ekinshi bes dawıslı madrigallar kitabı 1594-jılı

² Grand- orta ásirdegi Ispaniya, Angliya, Franciyadaǵı eń joqarı dáreje bolǵan.

Djuzeppe Piloniya psevdonimi menen baspadan shıǵadı, úshinshi kitabı-1595, tórtinshi kitabı-1596-jılı Ferrare qalasında baspadan shıǵarıladı. Besinshi hám aqırǵı altınshı kitabı 1611-jılı takt sızıqlarısız, al 1613-jılǵa kelip partiturada takt sızıqları menen Genua qalasında baspadan shıǵarıladı. Bul shıǵarma kompozitordıń eń belgili shıǵarması bolıp tabıladı.

Aqırǵı besinshi hám altınshı madrigallar kitabı akademiyalıq vokal baǵdarında ahmiyetli orındı iyeleydi. Madrigal qosıqları, yaǵnıy teksti birinshi bette jazılǵan (tıp baspalarda avtorı kórsetilmegen; kompozitor bul jerde shayır rolin de oynaǵan bolıwı múmkin). Keyingi madrigallarınıń teması, itimal, Djezualdonıń jeke draması menen baylanıslı bolıwı múmkin, sebebi ol 1590 jılda birinshi hayalı Mariya d'Avalos jáne onıń súyiklisin óltirgenligi ushın ómiriniń aqırına shekem pushayman bolıp jasaǵan. Kompozitordıń shıǵarmalarında "Madrigalizmler" hám muzıka ritorikası úlken áhmiyetke iye, "samal", "órt", "juwırıw" sózleri kishilew ritmikalıq sozımlıq hám eliklew menen ajralıp turadı, al "awırıw" hám "azaplanıw" sózleri ayrıqsha ritmikalıq suwretlew, pazular arqalı tınlawshıǵa qayǵılı tásir qaldırıwshı bolıp túyiledi. Morte (ólim), duolo (gúná), tormenti (azap), piangere (jılaw), uccidere (óltiriw) hám basqa da sonday mánistegi sózler jáhán muzıkasında Djezualdo dóretiwshiliginde ramziy (emblematalıq) áhmiyetke iye boladı. Kompozitordıń tanıqlı sońǵı madrigalları arasında: "Beltà, poi che t'assenti" ("Красавица, раз ты уходишь", "Gózzal qız, sen ketip atırǵanında"), "Moro, lasso, al mio duolo" ("Увы, я умираю от страдания" "Ех, мен азaplardan ólip atırман") - bul madrigal Djezualdo usılındaǵı paradigmatalıq bolıp esaplanadı, "Mercé grido piangendo" ("Пощадь молю я, плача", "Keshir meni, jılap sorayман"), "Tu piangi, o Filli mia" ("Ты плачешь, моя Филлида", "Sen jılaysan, meniń Fillidam") hám basqa da madrigalları bar.

Djezualdo usılınıń eń jaqtı ózgesheligi shıǵarmalarında kem ushıraytuǵın (sonday-aq XVI ásirniń ekinshi yarımı hám XVII ásirniń basında Italiya muzıka tariyxında aktiv kórkem-estetikalıq tájiriybeler dáwiri retinde xarakterlenedi) xromatizmlerdiń kópligi. Xromatikalıq akkordlar hám konkordlardıń³ reńli salıstırıwda (dissonanslar menen turaqlı ózgerip keledi) kóbinese tonal-funkcional emes, bálki sızıqlı logika bolıp, tonalıq jaqtan turaqlı frazalar tonika hám periferikalıq kontrastı tómen kórsetilgen frazalar menen almastırıladı. Djezualdo muzıkasınıń dawıs biyikligi, dúzilisi (garmoniyası) házirgi kúnge shekem qanaatlanarlı dárejede teoriyalıq jaqtan túsindirme berilmegen.

Madrigallardıń forması, ólshemleri jaǵınan shıǵarmanıń period, gáplerin ajratıp alıw qıyın bolıp kelgen biraq, shıǵarmanıń hár bir sestine tekst berilgenlegi sebepli tekst járdeminde bólimlerdi anıqlawǵa boladı. Affektlerdiń⁴ tez ózgeriwi bir piyessa

³ Konkord-muzıkada úsh hám onnanda kóp tonlardan turatuǵın ayyemgi dáwir garmoniyası tiyisli únlesiw.

⁴ Affekt- muzıka-estetikalıq koncepciya bolıp, renessans hám barokko dáwrinde Evropada payda bolǵan tálim bolıp, adamlar emociyasına muzıkanıń tásirin izertlewshi ilim bolıp tabıladı.

ishinde kúshli ózgeris menen birge keledi-bul ózgerisler imitacion-polifoniyalıq hám gomofoniyalıq bolıp keledi. (kóbinese villanella⁵, kanconetta⁶ hám basqa qosıq janrların yadğa saladı).

Djezualdonıń dóretpelerinde, basqa hesh qanday italyan kompozitorında bolmağanı sıyaqlı, sońǵı Renessanstıń manyerizmi sáwlelengen, onıń ayırıqsha qásiyetlerinen: sezimlerdi hádden tıs asırıp jiberiw, kishi bir pesa sheńberinde hár qıylı kompoziciyalıq texnikalardı aralastırıp, ritm, faktura hám formalardı úyreniw sıyaqlı qásiyetlerdi ózinde jámlegen shıǵarmalardı dóretken.

Muzıka tarawında kóplegen jańalıqlar bolsa da, Djezualdo payda bolıp atırǵan “moda” tendenciylarǵa bıyparq bolıp qaldı: ol instrumental oyunlar, ariyalar, operanı jazbadı; óziniń basqa ullı zamanlası Klaudio Monteverdidan salıstırmalı túrde Djezualdo óziniń jazıw usılında “birinshi ámeliyatın” ekinshisine ózgerdirmeydi, bir sóz menen aytqanda, jańa gomofon muzıkanıń tásirine ushıramaydı.

Madrigallardan tısqarı, oǵan 1603 jıldı Sacrae cantiones (“Духовные песни”, “Ruwxıy qosıqlar”) dep atalǵan 2 latin motetler⁷ toplamın dóretdi. Bul toplamlardıń birinshisi 5 dawıslı motetler kitabı házirgi kúнге shekem saqlanıp qalıńǵan. Ekinshi 6 dawıslı motetler toplamınıń ayırım bólekleri ǵana saqlanıp qalıńǵan. Barlıq motetler dástúriy strofikalıq formada jazılǵan bolıp, imitacion polifoniyadan keń paydalanılǵan. Bunnan tısqarı, Djezualdoǵa “Responsoriya hám basqalar” toplamı tiyisli (Responsoria et alia ad Officium Hebdomadae Sanctae spectantia, 1611). Kompozitordıń ruwxıy dóretpelerine onıń madrigallarına tán bolǵan muzıkalıq ritorika (“Tristis est anima mea” responsoriyasında) hám xromatikalıq usıl (ásirese, responsiyalar toplamına kiretuǵın “Miserere” psalmasında hám “Benedictus” bibliyalıq qosıǵınıń gomoritmikalıq fakturasında sezilerli) kiredi. Djezualdonıń jáne bir neshe konconettaları da bar delinedi, olar kompozitordıń óliminen keyin 1616 jılı Neapolda baspa etilgen shıǵarmalar toplamlarına kirgiziledi.

Djezualdonıń basqa kompozitorlardan parqı qanday?

Aldın kontekstti kórip shıǵayıq. XVI-XVII ásirlerde kompozitorlar arasında muzıka jazıwında bólek normalar qabıl etilgen: anıq bir sesqatar tiykarında, diatonikalıq seslerden (dawıslar kompleksi) paydalanıp, konsonanslardıń ústinligi (“jumsaq” hám “bos” dawıslar). Diatonikalıq ses qatardan tısqarıǵa shıǵıw (xromatikadan) kemnen-kem jaǵdaylarda, dissonanslar (ótkir únlesiw) bolsa kóbinese qollanılmaǵan. Bunday sheklewler orta ásirlerden berli ámelde bolıp, shirkew muzıkasında payda bolǵan.

⁵ Villanella- italyan tilinen-awıl qosıǵı dep awdarılıp, janr tárepien lirikalıq(komediyalıq pastoralǵa jaqın bolıp) kóp dawıslı (tiykarınan úsh yamasa tórt dawıslı) italyan qosıǵı.

⁶ Kanconetta- XVI hám XVII ásirdegi Evropadaǵı lirik ayaq oyın xarakterindegi, monoritmikalıq fakturadaǵı, imitacion polifoniya elementleri tiykarında jazılatuǵın 3-6 dawıslı(kóp jaǵdaylarda tórt dawıslı) kishi formadaǵı vokal piessa.

⁷ Motet- Orta ásir hám Oyanıp dáwrinde oraylıq janrlardıń biri bolıp, polifoniyalıq stilde jazılǵan kóp dawıslı vokal shıǵarması.

Al Djezualdo haqqında ne dewimiz mümkin? Oğan jumsaq etip ayıtqanda bul qağıydalarğa bári bir edi. Onıń muzıkası xromatikağa tolıq bolıp, ol hár qıylı sesler únlesiwın erkin birlestirip, dissonanslardan aktiv paydalanadı. Onıń motetleri hám madrigalları tártipsiz notalar kompleksi emes, bálki óz-ara baylanıslı hám mazmunlı esitiledi (bul muzıkatanıwshılar hám izertlewshiler ushın elege shekem jumbaq bolıp tabıladı). Usınıń menen birge, Djezualdo diatonika hám xromatikadan paydalanıwdı tekst menen baylanıstırdı. Ol azap-aqıret, ólim, baxıtsızlıq menen baylanıslı tekstti súwretlew ushın xromatik sesler hám dissonanslardan paydalanğan. Diatonikalıq sesler hám konsonanslardı bolsa muhabbat hám baxt súwretlerin kúsheytiriwde paydalanğan. Djezualdo óz dáwirindegi dissonanslardan paydalanıw qağıydaların bileidi, lekin kóbinese shıǵarmalarında seslerdiń izbe-izligi tez tárzde hám kútilmegende ógeredi, nátiyjede kúshli hám ózgeriwshen únlesliklerdi payda etedi.

Djezualdo muzıkaları novatorlıq xarakterde bolıwınıń birinshi sebebi onıń patsha bolǵanlıǵı bolıwı mümkin, sol sebepten ol basqa kompozitorlarǵa uqsap óz buyırtpashılarına joqarı dárejedegi muzıka jazıwǵa hájet kórmegen. Ekinshi sebebi kompozitordıń professional tálim almaǵanlıǵı onıń dóretiwshiligine tásir kórsetiwı mümkin edi, yaǵnıy ol qağıydalardı bilmegeni ushında erkin shıǵarmalar dórete alǵan. Djezualdonıń jaǵdayında, sistematalıq bilimleriniń joq ekenligi, oğan jıǵılıwdan kóre, kóteriliwge mümkinshilik berdi...

Biraq, Djezualdonıń isin dawamlawshıları payda bolmadı. Bunnan tısqarı, onıń muzıkası sin pikir etildi, kompozitordıń ózin bolsa ashıq diletant dep atadı. Tek ǵana XX asırde Djezualdonıń garmonik jumıslarınıń qadrine jetildi. Ókinishke oray kompozitor xromatizm hám dissonans qosıqlar payda bolıwınan úsh ásir aldın tuwılǵan. Sol ushında kompozitor óz dáwriniń avangardist kompozitorı bolıp tabıladı.

Juwmaqlaw retinde sonı aytıw kerek, házirgi oqıw baǵdarlamalarında Karlo Djezualdonıń atı joq. Yaǵnıy bul ullı kompozitorı oqıwshı jaslar bilmeydi, onıń dóretiwshiligini izertlemeydi. Biraq bul kompozitorı oqıwshılar biliwi, tanıwı kerek dep oylayman. Sebebi bul dóretiwshiniń shıǵarmaları, onıń jazıw stili ózi jasaǵan dáwrinen úsh ásir aldında júrgen. Bul ózgeshelik kóplegen shel el muzıka izertlewshilerin oyǵa salǵanda, bizdiń elimizde onıń atın da bilmegeni ókinishli jaǵday dep oylayman. Oqıw baǵdarlamasına qosılmaǵanı menen Karlo Djezualdonıń atı Klaudio Monteverdi, Iogan Sebastyan Bax, Wolfgang Amadey Mocart sıyaqlı ullı kompozitorlardıń atı menen birge keltirilip ótiwiniń táreptarıman.

Paydalanıǵan ádebiyatlar:

1. Dauletbaeva G., Kamalova G. A SHINING STAR //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 10. – С. 880-884.
2. Gulxumar D., Gulmaryam K. BASHEROV DYNASTY //World scientific research journal. – 2023. – T. 22. – №. 2. – С. 26-31.

3. Abdikarimova I., Kamalova G. KARAKALPAK FOLKLORE //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 1237-1239.
4. Madrimova T., Kamalova G. M. TEACHERS ARE DEAR... //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 1.
5. То‘xtajon M., Kamalova G. M. XORAZM DOSTONCHILIKI //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2024. – Т. 16. – №. 3. – С. 30-35.
6. Segizbaeva G., Kamalova G. J. CHARSEMOMVTIN DORETIWSHILIGINDE SAHNA HAM KINO MUZIKASI //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 289-294.
7. Dauletyarova G., Kamalova G. A LOOK AT THE WORK OF TEACHER POLATBAY QURBANAZAROV //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 283-288.
8. Kamalova G. M. et al. KORKEM ONER TARAWINDA ADEBIYATLARDIN TUTQAN ORNI //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2024. – Т. 16. – №. 2. – С. 296-299.
9. Ulzada O., Kamalova G. M. QARAQALPAQSTANDA OPERA JANRINI RAWAJLANIWI //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 37. – №. 2. – С. 36-40.
10. Pirnazarov B., Kamalova G. PEOPLE'S FAVORITE SINGER SAGINBAI MATMURATOV //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 263-2668.
11. Saparova G. S., Kamalova G. M. M. TARIKHOV'S ROLE IN THE KARAKALPAK MUSICAL CULTURE //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 276-282.
12. Muratbaeva R., Kamalova G. M. MULTI-FACETED MONOCHROME //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 269-275.
13. Ulzada O., Kamalova G. M. QORAQALPOQ SOZ ASBOBLARI KELIB CHIQISHI //Journal of new century innovations. – 2024. – Т. 44. – №. 2. – С. 166-168.
14. Jamgirbaevna N. A. QISSAXONLAR //BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2023. – Т. 3. – №. 5. – С. 113-116.
15. Чаршемов Ж. МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕК КИНОМУСИҚАСИ //Вестник музыки и искусства. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 16-22.
16. Charshemov J. Karakalpak bakhshis and schools of bakhshi art //Teoretical and Applied Science (ISSN: 2409-0085). – 2023. – Т. 118. – С. 178-180.
17. Jamil Charshemov. (2024). PROCESSES OF REALIZATION OF KARAKALPAK FOLKLORE IN SYMPHONIC MUSIC OF 30-80 YEARS OF XX- CENTURY. *Web of Teachers: Inderscience Research*, 2(1), 33–36.
18. PROCESSES OF REALIZATION OF KARAKALPAK FOLKLORE IN SYMPHONIC MUSIC OF 1990-2010 OF XX-XXI CENTURY. (2024). *Western European Journal of Modern Experiments and Scientific Methods*, 2(1), 37-41.
19. Charshemov J. Problems of Using Karakalpak Folklore in Composers //Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 3. – С. 270-273.

20. Charshemov J. A REVIEW OF MARKABAY JIEMURATOV'S WORK //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 818-821.
21. Чаршемов Ж. БАЛЕТДА ЖЖ НОВЕР РЕФОРМАТОРЛИГИ //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – Т. 33. – №. 2. – С. 20-25.
22. Charshemov J. XVI-XVII ASRLARDA BALETNING YEVROPADA KLASSIK RAQS TURI SIFATIDA RIVOJLANISHI //Вестник музыки и искусства. – 2024. – Т. 1. – №. 3. – С. 22-27.
23. Charshemov J., Muratbaeva R. JAՆA RUXTAՂI XALIQ QOSIQLARI //Вестник музыки и искусства. – 2024. – Т. 1. – №. 3. – С. 16-21.
24. Charshemov J., Orazalieva G. BAROKKO DՔWIRINIՆ GARMONIYASI //Вестник музыки и искусства. – 2024. – Т. 1. – №. 3. – С. 49-53.
25. To'xtajon M., Charshemov J. O'ZBEK MUSIQASIDA LAZGINIՆ TUTGAN O'RN I VA UNING TURLARI //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – Т. 36. – №. 3. – С. 163-166.
26. IT A., JA S. JAՆA OՄIRGE QՔDEM BASQAN XALIQ QOSIQLARI //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – Т. 36. – №. 3. – С. 158-162.
27. Axmetovna M. A., Charshemov J. A. POLIFONIYANIՆ RAWAJLANIW DՔWIRLERI HՔM POLIFONIYALIQ FORMALAR //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – Т. 36. – №. 3. – С. 167-171.
28. Muratbaevna J. X., Charshemov J. A. QUNIN JOՂALTPAՂAN NAMALAR //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2024. – Т. 19. – №. 5. – С. 28-33.
29. Sh S. G., JA S. JANՂA JAՂIMLI NAMALAR //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2024. – Т. 19. – №. 5. – С. 16-21.
30. Jamil S. et al. OHANGLAR JILOLANGANDA //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2024. – Т. 19. – №. 5. – С. 22-27.
31. Gulxumar D., Gulmaryam K. MODERN SCIENCE AND RESEARCH //MODERN SCIENCE. – 2023. – Т. 2181. – С. 3906.
32. Gۇlxumar, Dauletbaeva, and Kamalova Gۇlmariyam. "BAQSISHILIQ OՆERINIՆ RAWAJLANIWI HՔM DՔSLEPKI BAQSISHILIQ MEKTEPLERI." (2024): 81-89.
33. Gۇlxumar D., Jamil S. KARLO DJEZAULDO GARMONIYASI //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 47. – №. 5. – С. 89-95.